

۴- اشاره به تنوین: به علامت های تنوین (ـَـ، ـِـ، ـُـ) اشاره می شود. در این حالت نیز دست ثابت است؛ مانند:

نَصْرًا وَرَقَةً عَلِيمٌ

۵- اشاره به تشدید: برای خواندن بخش دارای تشدید، ابتدا از حرکت کوتاه به علامت تشدید آن گاه به بخش دوم حرف مشدد متناسب با حرکت آن اشاره می شود؛ مانند:

رَبُّ أُمَّ يَسَّرَ حَقُّ زَيْنًا

نکته: با توجه به ثابت بودن یا متحرک بودن دست، می توان انواع پنج گانه ی اشاره های فوق را به دو دسته تقسیم کرد:

۱- اشاره ی ثابت: در اشاره به صداهای کوتاه (ـَـ، ـِـ، ـُـ)، تنوین (ـَـ، ـِـ، ـُـ) و الف کوچک (ـِـ) دست ثابت است.

۲- اشاره ی متحرک: در اشاره به صداهای بلند (ا، ی، ی، و)، حرف ساکن (ـَـ، ـِـ، ـُـ) و تشدید (ـَـ، ـِـ، ـُـ) دست حرکت می کند.

۶- اشاره به بخش های دارای حروف ناخوانا: در این حالت از صدای کوتاه قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید بعد از آن ها اشاره می شود؛ مانند:

وَالْفَجْرِ بِالْقَلَمِ هَذَا الْبَيْتِ ذِي الْأَوْتَادِ الرَّحْمَنِ
وَأَتَقَوْهُ بِالصَّبْرِ نَهَى النَّفْسَ أَقِيمُوا الدِّينَ

۷- اشاره به الف کوچک روی یاء ناخوانا (ـِـ): در بخش های دارای این الف کوچک مانند صداهای بلند، دست از حرف به سوی الف کوچک اشاره می کند؛ مانند:

نَادِيٌّ تَرْضَى حَتَّى صَلَّى

تذکر مهم

در تمام انواع اشاره کردن به بخش ها، معلم به هیچ وجه نباید بخش ها را بخواند؛ بلکه دانش آموزان با اشاره ی دست معلم، بخش ها، کلمات یا عبارات را به صورت دسته جمعی یا انفرادی می خوانند.

قابل ذکر است که کسب مهارت ترکیب حروف و حرکات، یکی از مهم ترین ارکان توانایی روخوانی قرآن کریم است. این امر اساس آموزش روخوانی در پایه های اول تا سوم ابتدایی است. از این رو، متن همه ی سوره ها و عبارات قرآنی این سه پایه به صورت لوحه ی آموزشی در اختیار پایه های مذکور قرار گرفته است تا معلم به کمک آن ها، روخوانی قرآن را تدریس کند. اگر این آموزش با دقت و کامل انجام شود، دانش آموزان مهارت روخوانی قرآن

را به خوبی به دست می‌آورند؛ ولی اگر به هر دلیلی این کار درست انجام نشود، دانش‌آموزان در خواندن قرآن دچار ضعف خواهند شد. نکته‌ی مهم آن است که در این صورت معلم پایه‌ی پنجم باید با استفاده از روش صحیح اشاره به بخش‌های کلمات، ضعف دانش‌آموزان را برطرف کند. اگر این مشکل محدود و برای تعداد کمی از دانش‌آموزان باشد با نوشتن برخی از کلمات و عبارات مشکل‌تر روی تخته و اشاره‌ی صحیح به بخش‌های آن‌ها و خواندن دسته‌جمعی دانش‌آموزان، به تدریج مشکل برطرف می‌شود؛ اما اگر این ضعف، عمومی باشد و بیش‌تر دانش‌آموزان در روخوانی کلمات و عبارات قرآنی دچار مشکل باشند، می‌توان برخی از لوحه‌های آموزش قرآن پایه‌ی سوم را دوباره به آن‌ها آموزش داد تا ان‌شاءالله این مشکل برای همیشه برطرف شود. پس از روخوانی آیات توسط هر دانش‌آموز و رفع اشکال توسط آموزگار، مرحله‌ی بعدی تدریس آغاز می‌شود.

ج- قرائت همراه با نوار: قرائت سوره‌ی درس را از نوار آموزشی پخش کنید، در حالی که دانش‌آموزان از روی کتاب خود خط می‌برند، بار اول گوش می‌دهند و بار دوم همراه با نوار می‌خوانند به صورتی که صدای آن‌ها از صدای نوار آموزشی پایین‌تر باشد.

د- فرد خوانی آیات درس: از دانش‌آموزان قوی‌تر یا داوطلب بخواهید که هر کدام یک سطر از آیات را، حتی الامکان شبیه به نوار بخوانند.

ه- آموزش قاعده: در برخی از دروس یکی از قواعد روخوانی به شیوه‌ی بسیار ساده و کاربردی بیان شده است. در صورت وجود قاعده، آن را به روشی که در درس مربوط بیان شده است، توضیح دهید. درباره‌ی قواعد، رعایت نکات زیر ضروری است:

۱- از بیان اصطلاحات و مطالب اضافی درباره‌ی قواعد، بیش از آن‌چه که در کتاب آمده است، جداً خودداری کنید.

۲- در صورتی که دانش‌آموزی، بیش از مطالب کتاب درباره‌ی قواعد پرسش کرد، به همان دانش‌آموز به صورت فردی با بیانی ساده پاسخ داده می‌شود.

۳- از قواعد هیچ‌گونه پرسشی به عمل نمی‌آید. توانایی دانش‌آموزان در خواندن صحیح عبارات قرآنی و رعایت عملی قواعد، کفایت می‌کند.

و- پیام قرآنی: از دانش‌آموزان بخواهید که پس از خواندن آیه و ترجمه‌ی پیام، درباره‌ی مفهوم آن به کمک تصاویر یا پرسش‌هایی که در کتاب آمده است به صورت گروه‌های دو یا سه نفره یا یک‌دیگر گفت‌وگو و مشورت کنند و سپس نظر خود را درباره‌ی پیام و مصادیق آن در زندگی خود، برای کلاس بیان کنند.

ز- داستان: داستان را به یکی از شیوه‌های قصه‌گویی و به زبان ساده به کمک تصاویر برای دانش‌آموزان تعریف کنید. از بیان مطالب زائد و غیرمستند بپرهیزید. از دانش‌آموزان بخواهید تا هریک، چند سطر از داستان را یک بار در کلاس از روی کتاب بخوانند. خوب است زمانی که دانش‌آموزان متن داستان را می‌خوانند، آموزگار با تشخیص خود توجه ایشان را به لغاتی که ارزش املائی داشته یا برای دانش‌آموزان جدید است، جلب کند.

ح- کار در کلاس: به منظور علاقه‌ی بیش‌تر دانش‌آموزان به قرآن و فراهم آوردن زمینه‌ی درک و فهم تدریجی عبارات ساده و کوتاه قرآن، این بخش در نظر گرفته شده است. این بخش به روش یادگیری مشارکتی و به صورت گروهی توسط دانش‌آموزان انجام می‌شود. معلم پاسخ را از یک گروه می‌پرسد؛ اگر پاسخ نادرست بود، گروه دیگر جواب می‌دهد تا به طور غیرمستقیم، دانش‌آموزان به نادرستی پاسخ اول پی ببرند.

ط – روش تدریس مصحف کامل: همان گونه که بیان شد، مهم ترین هدف دوره ی ابتدایی، کسب توانایی خواندن از روی مصحف کامل می باشد، برای دست یابی به این هدف دو فعالیت پیش بینی شده که روش تدریس آن ها را به طور کلی بدین گونه است :

۱ – خواندن آیات درس از روی مصحف کامل: در آخرین تمرین «انس با قرآن در خانه»، از دانش آموزان خواسته شده است که در خانه از صفحه یا صفحات مصحف کامل را که آیات درس در آن است قرائت کنند. در جلسه ی سوم، آموزگار با توجه به فرصتی که دارد از چند دانش آموز می خواهد که از روی صفحه ی مصحف کامل قرائت کنند.

۲ – خواندن از روی مصحف کامل: مصحف ها از دفتر مدرسه با احترام به کلاس آورده شده و به هر میز حداقل یک مصحف داده می شود. سپس آموزگار به طور تصادفی یک صفحه را باز می کند، از دانش آموزان می خواهد که آن ها نیز همان صفحه مصحف را باز کنند، آن گاه با توجه به توانایی دانش آموزان از آن ها می خواهد که چند سطر اول آن را به طور گروهی تمرین کنند، پس از اتمام فرصت داده شده، چند دانش آموز آیات را برای کلاس بلند می خوانند. آن گاه مصاحف جمع آوری شده و با احترام به دفتر مدرسه بازگردانده می شود. قابل ذکر است که در اوایل، دانش آموزان به علت عدم آشنایی چشم آن ها با رسم الخط قرآن کامل، ممکن است در هنگام خواندن از روی مصحف کامل، اشتباهاتی داشته باشند. آموزگار با تذکر به این نکته که «این اشتباه ها طبیعی است و جای نگرانی ندارد» اعتماد به نفس آن ها را به توانایی خواندن قرآن از روی مصحف کامل افزایش می دهد.

ی – انس با قرآن در خانه: دانش آموزان قبلاً تمرین های این قسمت را در خانه انجام داده اند. در این جلسه عمدتاً از این تمرین ها، پرسش و ارزش یابی می شود.

به خاطر داشته باشید در تمرین اول انس با قرآن در خانه، روخوانی آیات درس، مورد نظر است. در تمرین دوم و سوم بر برخی از قواعد روخوانی به ویژه اتصالات تأکید می شود و در تمرین آخر، روخوانی آیات درس، همراه با بخشی از آیات دیگر در حد یک یا دو صفحه از قرآن کامل آمده است. دانش آموزان این صفحه ی قرآنی را به میزانی که در وقت مقرر مقدور است تمرین کرده و در کلاس می خوانند. هر چند که انجام این تمرین مفید است و دانش آموزانی که در خواندن این آیات توانا هستند، تشویق شده و امتیاز می گیرند، ولی از کسانی که این توانایی را ندارند، نه در ارزش یابی مستمر و نه در ارزش یابی پایانی هیچ نمره ای کسر نمی شود.

روش رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان

عموم اشکالات روخوانی دانش آموزان به ضعف مهارت روخوانی یا به عدم دقت، شتابزدگی، اضطراب و عدم اعتماد به نفس مربوط است.

آموزگار باید با روش های گوناگون متناسب با هر اشکال آشنا باشد تا به روش صحیح اشکال دانش آموزان را برطرف سازد و مهارت روخوانی دانش آموزان را افزایش دهد.

توجه به اصول زیر برای توفیق بیش تر در رفع اشکالات روخوانی دانش آموزان ضروری است.

۱ – رفع اشکال همراه با تشویق دانش آموز نسبت به آن چه صحیح خوانده است انجام شود تا موجب تقویت اعتماد به نفس او گردد.

۲ – رفع اشکال باید به نحوی انجام شود که موجب اضطراب دانش آموز نشود.

- ۳- حتی الامکان خود دانش آموز، اشکال خویش را برطرف کند.
- ۴- پس از خواندن صحیح توسط دانش آموزان دیگر، دانش آموز متوجه خطای خود بشود و حتی الامکان آن را رفع کند.
- ۵- رفع اشکال، موجب صرف وقت بیش از حد نشود.
- ۶- تسلط آموزگار بر روخوانی متن درس، موجب تشخیص بهتر اشکالات و رفع آن‌ها می‌شود.
- ۷- آموزگار نباید بلافاصله، حالت صحیح کلمه را بخواند و نیز از دانش آموزان بخواهد که آن‌ها نیز چنین کاری نکنند.
- ۸- رفع برخی از اشکالات به تمرین بیش‌تر و مرور زمان نیاز دارد. از این رو، آموزگار نباید انتظار داشته باشد که همه‌ی اشکالات بلافاصله برطرف شود.
- با توجه به اصول فوق، آموزگار یکی از روش‌های زیر یا ترکیبی از آن‌ها را برای رفع اشکال انتخاب می‌کند. این روش‌ها عبارت‌اند از:
- ۱- در حین قرائت دانش آموز، تذکر نمی‌دهیم، بلکه صبر می‌کنیم تا پس از وقف در پایان سطر تذکر لازم داده شود.

- ۲- با تشویق دانش آموز، از او می‌خواهیم که همان عبارت را با دقت بیش‌تر بخواند. این شیوه‌ی اشکال گرفتن، بیش‌تر زمانی مفید است که اشکال دانش آموز، به علت عدم دقت کافی یا اشتباهی در خواندن باشد.
- ۳- توجه دانش آموزان کلاس را به کلمه‌ی غلط خوانده شده جلب کرده و با طرح سؤال، شکل صحیح و غلط کلمه را مقایسه می‌کنیم و از آن‌ها می‌خواهیم تا شکل صحیح را بگویند. آن‌گاه از دانش آموزی که کلمه را غلط خوانده بود می‌خواهیم که عبارت را با توجه بیش‌تر و به شکل صحیح بخواند.
- ۴- اگر به نظر می‌رسد کلمه یا عبارت غلط خوانده شده برای تعدادی از دانش آموزان مشکل است، آموزگار کلمه یا عبارت را روی تخته نوشته و از همه‌ی دانش آموزان می‌خواهد تا با اشاره‌ی او، آن کلمه یا عبارت را به صورت بخش‌بخش بخوانند. آن‌گاه از دانش آموز اولی می‌خواهد تا عبارت را با دقت بیش‌تر و به شکل صحیح بخواند.

تذکر

- ۱- بعضی از دانش آموزان لکنت زبان دارند و عبارات را با مکث، تکرار و به کندی می‌خوانند. آموزگار ضمن برخورد لطیف، مناسب و طبیعی سعی می‌کند آن‌ها در انتظار بقیه خجالت‌زده و مورد تمسخر قرار نگیرند.
- ۲- مناسب است دانش آموزان را به گروه‌های چند نفره تقسیم کنیم تا آیات درس را برای یک‌دیگر بخوانند و اشکالات روخوانی و قرائت یک‌دیگر را اصلاح کنند. سعی شود افراد ضعیف با افراد قوی، هم‌گروه شوند تا برای یک‌دیگر مفیدتر باشند و نتیجه‌ی بهتری حاصل شود.

در پایان این قسمت خلاصه و فهرستی از مهم‌ترین دلایل و عللی که موجب بروز اشکالات دانش آموزان در روخوانی قرآن می‌شود و نیز راه رفع هریک از آن‌ها به اختصار ارائه می‌شود. معلم محترم باید پس از تشخیص هر اشتباه، علت آن را بررسی کرده و با استفاده از راه حل‌های ارائه‌شده و یا ترکیبی از آن‌ها، دانش آموزان را هدایت کند تا اشکال برطرف شود.

مهم‌ترین علل بروز مشکلات در روخوانی قرآن

۱- **عجله و شتابزدگی:** از قرآن آموز می‌خواهیم که کلمات و عبارات را آرام و شمرده بخواند و به حروف و حرکات نیز دقت کند.

۲- **طولانی خواندن و وصل عبارات به یک‌دیگر:** از او می‌خواهیم که کلمه کلمه، ترکیب ترکیب و جمله جمله بخواند، مانند آیات تقطیع شده در کتاب درسی

۳- **خجالت، اضطراب و عدم اعتماد به نفس:** با برخوردهای مناسب و ایجاد اعتماد به نفس این مشکل برطرف می‌شود. برخوردهای مناسب عبارت‌اند از خوشرویی، تشویق، تغییر نوبت قرائت، قطع نکردن قرائت شاگرد، سؤال و جواب درباره‌ی اشتباه با سایر دانش‌آموزان، عدم توبیخ او و ...

۴- **کم‌توجهی به حروف و حرکات و کلی‌خوانی کلمات و ترکیبات:** با جلب توجه قرآن‌آموزان به علائم و حرکات از طریق اشاره به بخش‌ها و بخش‌خوانی کلمات و ترکیبات، این مشکل برطرف می‌شود.

۵- **نمادها و ترکیبات جدید و نامأنوس نسبت به سواد فارسی:** این موارد، با معادل‌های فارسی مقایسه شده و آموزش داده می‌شود؛ به موارد زیر توجه کنید:

- ترکیبات همزه، مانند: **ءَاَمَّنَّا** ← **اَمَّنَّا**

لَا اَدَمَ ← **لَا اَدَمَ**

مُسْتَهْزِءُونَ ← **مُسْتَهْزِءُونَ**

- الف کوچک، مانند: **رَزَقْنَاهُمْ** ← **رَزَقْنَاهُمْ**

غُفْلُونَ ← **غُفْلُونَ**

- واو کوچک، مانند: **مَعَهُ** ← **مَعَهُ**

اِنَّهٗ ← **اِنَّهٗ**

- ی کوچک، مانند: **بِعِبَادِهِ** ← **بِعِبَادِهِ**

بِهٖ ← **بِهٖ**

۶- **وجود حروف ناخوانا در بسیاری از کلمات و ترکیبات آیات قرآن:** گاهی دانش‌آموز، خود به خود، آن‌ها را می‌خواند. با معادل‌سازی و تذکر نسبت به ناخوانا بودن این حروف، می‌توان مشکل را برطرف کرد؛ به موارد زیر توجه کنید:

- **الف ناخوانا:** **قالوا** ← **قالوا**

عملوا ← **عملوا**

— وَاوْ نَاخَوَانَا: الصَّلَاةَ ← الصَّلَاةَ
 أُوْلَائِكَ ← أُوْلَائِكَ
 أَوْلِيَاءُهُمْ ← أَوْلِيَاءُهُمْ
 — ي نَاخَوَانَا: يَسْتَهْزِئُ ← يَسْتَهْزِئُ
 هُدًى ← هُدًى
 ذِكْرِي ← ذِكْرِي

۷— وجود حروف ناخوانا در وسط بخش: در این موارد، باید پس از تشخیص حروف ناخوانا، حرکت قبل از آن‌ها، به تشدید یا ساکن وصل شود. مانند:

بِالْآخِرَةِ بِالْغَيْبِ وَأَمْرَاتِهِ
 ءَامِنَ النَّاسِ لَقُوا الَّذِينَ

۸— توالی حروف ناخوانا و اتصالات: در این موارد، باید پس از بخش خوانی و اشاره به بخش‌ها و اتصالات بهره گرفت؛ مانند:

يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
 أَوْلَائِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى

۹— ترکیب حروف: که باید از اشاره و بخش خوانی استفاده شود؛ مانند:

بُجْرِي ← نُجَازِي
 يَخْدَعُونَ ← يَخْدَعُونَ

۱۰— جابه‌جایی حروف و حرکات: این مشکل در اثر تشابه کلمات، کلی خوانی و عجله پیش می‌آید. این موارد با بخش خوانی و شمرده خوانی اصلاح می‌شود؛ مانند:

يَعْمَلُونَ ← يَعْمَلُونَ
 عَبْدَهُ ← عَبْدَهُ

۱۱- کم یا زیاد کردن تشدید: این اشکال بسیار زیاد پیش می‌آید؛ مانند:

إِيَّاكَ ← إِيَّاكَ

حَيَّ ← حَيَّ

وَلِيَّ دِينَ ← وَلِيَّ دِينَ

لَا شَرِيكَ لَهُ ← لَا شَرِيكَ لَهُ

۱۲- نگاه نکردن به خط قرآن و از حفظ خواندن: برای حل این مشکل نیز با طرح سؤال‌های مناسب،

توجه قرآن‌آموز را به خط قرآن جلب می‌کنیم.

جدول زمان آموزش دروس قرآن پایه‌ی پنجم ابتدایی

ماه	هفته‌ی اول		هفته‌ی دوم		هفته‌ی سوم		هفته‌ی چهارم	
	ساعت اول	ساعت دوم	ساعت اول	ساعت دوم	ساعت اول	ساعت دوم	ساعت اول	ساعت دوم
مهر	یادآوری دروس	یادآوری دروس	بررسی تکالیف و	انجام تمرین‌های	درس دوم	انجام تمرین‌های	کار در کلاس	بررسی تکالیف و
	چهارم	چهارم	درس اول	آموزش آیات ۱ تا ۵	آموزش آیات ۱ تا ۱۲	کار در کلاس	درس ۲ و	آموزش پیام قرآنی
آبان	درس سوم	انجام تمرین‌های	بررسی تکالیف و	انجام تمرین‌های	درس سوم	کار در کلاس و	آموزش آیات ۱۷۷	انجام تمرین‌های
	۱ تا ۱۱	آموزش آیات ۱ تا ۱۱	درس سوم	آموزش پیام	درس چهارم	آموزش آیات ۱ تا ۱۱	سوره‌ی بقره و	آموزش پیام
آذر	انجام فعالیت	بررسی تکالیف و	انجام تمرین‌های	بررسی تکالیف و	درس هفتم	انجام تمرین‌های	کار در کلاس و	انجام فعالیت
	خواندن از روی	آموزش آیات ۱ تا ۱۳	آموزش پیام	آموزش پیام	آموزش آیات ۲۵۹	کار در کلاس و	داستان عزیر و	قرآن
دی	بررسی تکالیف و	آموزش آیات ۷۵ تا ۷۸	کار در کلاس و	آموزش پیام	مروری بر دروس	امتحان نیم‌سال	اول	امتحان نیم‌سال
	درس هفتم	حج	درس هشتم	قرآنی	قبل	اول	اول	اول
بهمن	درس نهم	انجام تمرین‌های	بررسی تکالیف و	انجام تمرین‌های	درس دهم	بررسی تکالیف و	آموزش آیات ۵۲ تا ۶۸	درس یازدهم
	آموزش آیات ۹۵ تا ۹۸	کار در کلاس و	آموزش پیام	آموزش پیام	آموزش آیات ۱۶۰ تا ۱۶۵	کار در کلاس و	آموزش پیام	شعراء و داستان عاقبت فرعون
اسفند	انجام تمرین‌های	انجام فعالیت	بررسی تکالیف و	انجام تمرین‌های	درس دوازدهم	بررسی تکالیف و	آموزش آیات ۲۳ تا ۲۸	انجام تمرین‌های
	کار در کلاس و	خواندن از روی	آموزش پیام	آموزش پیام	آموزش آیات ۱۳۳ تا ۱۳۹	کار در کلاس و	سوره‌ی اسراء	کار در کلاس و
فروردین	-	-	-	-	مروری بر دروس	انجام فعالیت	خواندن از روی	درس چهاردهم
	-	-	-	-	قبل	قرآن	قرآن	آموزش آیات ۳۴ تا ۳۹
اردیبهشت	انجام تمرین‌های	بررسی تکالیف و	انجام تمرین‌های	انجام تمرین‌های	آموزش آیات ۱۸۳ تا ۱۸۶	بررسی تکالیف و	آموزش پیام	انجام تمرین‌های
	کار در کلاس و	آموزش پیام	کار در کلاس و	آموزش پیام	سوره‌ی بقره	آموزش آیات ۱۸۳ تا ۱۸۶	آموزش پیام	کار در کلاس و

- درس قرآن در پایه‌ی پنجم ابتدایی به صورت شفاهی و به دو نوع ارزش‌یابی می‌شود:
- الف - ارزش‌یابی مستمر:** نمره‌ی ارزش‌یابی مستمر با توجه به میزان مشارکت دانش‌آموز در فعالیت‌های یادگیری تعیین می‌شود. اهمّ این فعالیت‌ها در درس قرآن، عبارت است از:
- ۱- مشارکت در جمع‌خوانی آیات و عبارات قرآنی و همراهی با نوار آموزشی
 - ۲- مشارکت در کار گروهی به منظور فهم بیش‌تر (بیان مصادیق پیام‌های قرآنی)
 - ۳- اعلام آمادگی برای خواندن، آیات و عبارات از روی کتاب درسی
 - ۴- بیان داستان‌های قرآنی کتاب
 - ۵- میزان توانایی در خواندن آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی (در پرسش‌های تدریجی)
 - ۶- انجام فعالیت‌های کار در کلاس
 - ۷- انجام منظم تکلیف انس با قرآن در خانه
 - ۸- خواندن آیات از روی صفحات پایانی هر درس یا از روی قرآن کامل
- تبصره:** بدیهی است اگر دانش‌آموزی در خواندن آیات از روی صفحات پایانی هر درس یا قرآن کامل موفقیت لازم را کسب نکرده است، نباید از او نمره‌ای کسر شود.
- ۹- انجام فعالیت‌های خارج از کلاس مرتبط با درس قرآن، مانند:
 - تهیه‌ی نوار آموزشی قرآن یا سایر نوارهای قرآن و استماع آن در خانه؛
 - خواندن قرآن در خانه؛
 - مطالعه‌ی کتاب‌های جانبی درباره‌ی داستان‌های قرآنی، پیام‌های زندگی (پیام قرآنی) و آشنایی با قرآن و مطالب و موضوعات آن؛
 - حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های قرآنی؛
 - تلاوت قرآن با صوت خوش و زیبا؛
 - نقاشی، خوش‌نویسی و انجام سایر کارهای هنری درباره‌ی پیام‌های قرآنی، داستان‌ها و...
 - شرکت در جلسات و مسابقات قرآنی مانند حضور در دارالقرآن‌ها و سایر برنامه‌های مشابه؛
 - جمع‌آوری مطالبی درباره‌ی قرآن از مجموعه‌ی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی؛
 - توجه به اخبار روز قرآنی و بیان برخی از آن‌ها در کلاس، با استفاده از روزنامه‌ها، رادیو قرآن، سیمای قرآن، برنامه‌های اخباری صدا و سیما و...
 - تولید روزنامه‌های دیواری خاص قرآن با ارائه‌ی مطالب مربوط به قرآن در روزنامه‌های دیواری مدرسه؛
 - توانایی دانش‌آموزان در معنا کردن عبارات قرآنی
- بدیهی است آموزگار می‌تواند در چارچوب برنامه‌ی آموزش قرآن و مناسب با اصول، محتوا و روش‌های آن، دانش‌آموزان را به هر فعالیت مناسب دیگری نیز ترغیب و تشویق کند.

دو تذکر مهم

- ۱- بدیهی است اگر دانش‌آموزی در عموم فعالیت‌های فوق‌غیر از فعالیت بند ۵ موفقیت لازم را کسب نکرده است، نباید از او نمره‌ای کسر شود؛ بلکه انجام این فعالیت‌ها مشوق دانش‌آموزان بوده و موجب کسب نمره‌ی تشویقی می‌شود.
- ۲- نباید پرداختن به فعالیت‌های خارج از کلاس، فعالیت اصلی آموزش قرآن را تحت‌الشعاع قرار دهد.

آموزگار با توجه به وضعیت هر دانش‌آموز نسبت به این فعالیت‌ها و با اولویت دادن به میزان توانایی روخوانی آیات و عبارات قرآنی که هدف اصلی درس قرآن در دوره‌ی ابتدایی است، نمره‌ی هر دانش‌آموز را در ارزش‌یابی مستمر مشخص می‌کند. در این‌جا چند نکته مهم یادآوری می‌شود:

۱- در ارزش‌یابی مستمر نباید میانگین نمرات طول نیم‌سال ملاک عمل باشد؛ بلکه روند پیشرفت دانش‌آموز مدّ نظر است. چنین انتظار می‌رود روند یادگیری عموم دانش‌آموزان رو به رشد باشد و اگر استثنائاً دانش‌آموزی چنین پیشرفتی ندارد، باید علت آن را بررسی کرد، و حتی‌الامکان رفع اشکال نمود.

۲- در ارزش‌یابی مستمر باید به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان نیز توجه شود. برای مثال، دانش‌آموز کم‌استعدادی که از تلاش و کوشش خوبی برخوردار است نباید با دانش‌آموزان قوی سنجیده شده و ملاک ارزش‌یابی آن‌ها یکسان باشد.

۳- با توجه به آیین‌نامه‌ی امتحانات «ابتدایی و راهنمایی تحصیلی» حداقل پنج نمره از نمره‌ی ارزش‌یابی دانش‌آموزان در هر نیم‌سال، به فعالیت‌های خارج از کلاس آن‌ها اختصاص دارد. انجام تکلیف انس با قرآن در خانه می‌تواند یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های خارج از کلاس باشد، دانش‌آموزانی که این تکلیف را منظم انجام می‌دهند هر چند که گاهی در انجام برخی از آن‌ها با اشتباه روبه‌رو شوند، می‌توانند حداکثر نمره‌ی فعالیت‌های خارج از کلاس را به خود اختصاص دهند.

ب- ارزش‌یابی پایانی: در پایان هر نیم‌سال از دانش‌آموزان به‌صورت شفاهی به شرح زیر، ارزش‌یابی پایانی به عمل می‌آید.

ردیف	مواد ارزش‌یابی	میزان ارزش‌یابی	نمره	سطح انتظار
۱	روخوانی آیات دروس	یک صفحه یا دو نیم‌صفحه از کتاب درسی	۱۸	خواندن به صورت معمولی و روان
۲	پیام قرآنی	دو پیام	۲	پس از روخوانی عبارت پیام قرآنی و ترجمه‌ی آن از روی کتاب، بتواند با استفاده از تصاویر کتاب یا بدون آن، مفهوم پیام را به زبان خود توضیح دهد یا نمونه و مصداقی از آن را بیان کند.
		جمع	۲۰	

تبصره:

۱- در ارزش‌یابی پایانی فقط از روخوانی آیات دروس که به صورت تقطیع شده در ابتدای هر درس آمده است پرسش می‌شود، و این پرسش که دارای ۱۸ نمره است نباید از آیات صفحات پایانی هر درس یا از روی مصحف کامل به عمل آید.

۲- هر دانش‌آموز با توجه به هریک از موارد زیر و در مجموع حداکثر ۲ نمره‌ی تشویقی می‌تواند کسب کند.

- ۱- قرائت سوره‌ها تقریباً شبیه به نوار آموزشی.
- ۲- خواندن آیات قرآنی از روی صفحات پایانی هر درس یا از روی مصحف کامل.
- ۳- حفظ یک سوره از سوره‌های کتاب درسی.
- ۴- حفظ حداقل چهار پیام قرآنی از پیام‌هایی که در هر نیم‌سال تدریس شده است.

شیوه‌ی کسر نمره در ارزش‌یابی پایانی

الف - روخوانی:

۱- به ازای هر کلمه غلط خوانده شده نیم (۵/۰) نمره کسر می‌شود. در صورتی که دانش‌آموز غلط خود را بدون تذکر معلم، تصحیح کند، نمره‌ای کسر نمی‌شود؛ و در صورت اصلاح با تذکر معلم ۲۵/۰ نمره کسر می‌شود.

۲- در صورتی که دانش‌آموز نمی‌تواند سوره‌های کتاب را به صورت معمولی و روان یا عبارت‌های قرآنی را به صورت شمرده بخواند، یا مکث و برگشت‌های زیاد دارد، با توجه به میزان نقص، حداکثر دو نمره (یک نمره برای سوره‌ها و یک نمره برای عبارت‌های قرآنی) کسر می‌شود.

ب - پیام قرآنی: اگر دانش‌آموز پس از خواندن متن و ترجمه‌ی پیام از روی کتاب، نتواند درباره‌ی آن توضیح دهد یا مصداقی را بیان کند و یا توضیح ارائه شده خیلی از مفهوم پیام دور باشد، نمره‌ی آن پیام را (هر پیام یک نمره) کسر نمی‌کند و یا به میزان نقص، از نمره‌ی آن پیام کسر می‌شود.

تذکره: در ارزش‌یابی همیشه به نکات زیر توجه داشته باشید:

۱- ارزش‌یابی نباید موجب تضعیف علاقه‌ی دانش‌آموزان به درس قرآن شود. از این رو، باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا پرهیز کرد یا به نحوی ارزش‌یابی را انجام داد که دانش‌آموزان، آن را جزئی از فرایند یادگیری احساس کنند تا محیط اضطراب‌آور همراه با فشار روانی ایجاد نشود.

۲- مهارت روخوانی قرآن، به تدریج کسب می‌شود، از این رو، نباید انتظار داشت که همه یا بیش‌تر دانش‌آموزان مهارت روخوانی آیات یک درس را در زمان تدریس به‌طور کامل کسب کنند. هر دانش‌آموز با توجه به استعداد خود، این مهارت را به تدریج در دروس بعدی به‌دست می‌آورد.

۳- با توجه به اصل تفاوت‌های فردی بهتر است از دانش‌آموزان ضعیف‌تر از قسمت‌های ساده‌ی کتاب پرسش کرد.

۴- فرصت رفع اشکال را برای دانش‌آموزان فراهم آورید تا بتوانند اشتباه خود را تصحیح کنند. برای مثال، تذکر برای برگشت و صحیح خواندن، در صورتی که موجب اضطراب بیش‌تر دانش‌آموزان نشود، مناسب و مفید است.

حداقل دانش و مهارتی را که یک مسلمان برای بهره‌گیری مستمر از قرآن کریم نیاز دارد، سواد قرآنی نامیده می‌شود. معلمان گرامی معمولاً واجد این توانایی هستند به منظور ارتقای این توانایی در این کتاب پس از توضیحات مربوط به روش تدریس هر درس در بخش دانستنی‌های آموزگار، معمولاً توضیحاتی درباره‌ی آیات درس و هم‌چنین قسمتی به عنوان «گامی به سوی درک معنای آیات قرآن» ارائه شده است. تمرینات این قسمت به کمک ترجمه‌ی آیات آن درس و آموخته‌های قبلی، انجام می‌شود. سعی کنید این تمرین‌ها را به تدریج حل کنید تا توانایی شما در درک معنای آیات قرآن کریم افزایش یابد.

فهرست الفبایی کلمات ترجمه شده در پایان کتاب آمده است. هرگاه معنای کلمه‌ای را فراموش کردید، می‌توانید به این فهرست مراجعه کنید.

آشنایی خانوادگی دانش‌آموزان با برنامه‌ی آموزش قرآن و نقش حمایتی آن‌ها

دو کانون مهم خانواده و مدرسه از مؤثرترین نهادهای جامعه در تعلیم و تربیت کودکان است. هرچه این دو کانون نقش خود را بهتر ایفا کند و از هماهنگی بیش‌تری برخوردار باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیش‌تری همراه خواهد بود. از این‌رو، ارتباط خانه و مدرسه می‌تواند زمینه‌ی این آشنایی و هماهنگی را فراهم آورد. بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا درباره‌ی دروس به‌ویژه درس قرآن و نقش حمایتی والدین از این درس گفت‌وگو شود، خانواده به‌ویژه مادران از این امر استقبال می‌کنند. در این جلسه با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان می‌توانید مطالب زیر را طرح کنید:

- ۱- توصیه به خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب

- ۲- کودکان عزیزمان باید با تشویق‌ها و راهنمایی‌های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هرچه بیش‌تر به یادگیری قرآن علاقه‌مند شوند. آن‌ها باید احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما بیاموزند و با مشاهده‌ی اخلاق و رفتار ما درک کنند که همه می‌خواهیم آن‌گونه باشیم که خدا دوست دارد. آن‌ها باید علاقه به قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق و رفتار اسلامی را عملاً از بزرگ‌ترها بیاموزند.

- ۳- از فرزندتان بخواهید آن‌چه از قرآن در مدرسه آموخته است برای شما بازگو کند. سوره‌های کوتاه را، از روی کتاب بخواند. خوب است این سوره‌ها، حتی الامکان با لحن و آهنگ نوار خوانده شود. اگر فرزند شما علاقه‌مند است، نوار آموزش قرآن (ویژه‌ی دانش‌آموز) را برای او تهیه کنید تا در یادگیری کامل‌تر و زیباخوانی قرآن توفیق بیش‌تری به دست آورد.

- ۴- از او بخواهید هر هفته، حداقل دو بار و هر بار حدود ۱۰ دقیقه آیات و عبارات قرآنی هر درس را از روی کتاب نشان دهد و به صورت بخش‌بخش یا شمرده بخواند. دقت کنید، شما نباید آیات و عبارات قرآنی را برای او بخوانید تا او به تقلید از شما بخواند. آموزگار نیز عبارات قرآن را برای دانش‌آموزان نمی‌خواند، بلکه خود دانش‌آموزان به کمک آن‌چه در سوادآموزی فارسی آموخته‌اند، می‌توانند عبارات قرآن را نیز بخوانند. اگر فرزند شما در خواندن

کلمات، اشتباهی داشت از او بخواهید که برگردد و دوباره آن را با دقت بخواند تا خود به اشتباهش پی ببرد و آن را اصلاح کند.

۵- حفظ سوره‌های کتاب الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ سوره‌های کتاب علاقه نشان می‌دهد، او را به انجام این کار تشویق کنید. این امر زمینه‌ی شرکت او را در مسابقات قرآن مدرسه نیز فراهم می‌کند.

۶- در هر درس یکی از عبارات زیبا، کوتاه و حکمت‌آمیز قرآن به نام پیام قرآنی آمده است. حفظ پیام‌های قرآنی و ترجمه‌ی آن‌ها نیز الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ این پیام‌ها علاقه‌مند است، او را به این کار تشویق کنید تا بتواند به تدریج آن‌ها را سرلوحه‌ی زندگی خویش قرار دهد. ضمناً حفظ پیام‌ها، او را برای شرکت در مسابقات قرآن مدرسه نیز آماده می‌کند.

۷- غالباً مفهوم هر یک از پیام‌ها با مجموعه‌ای از تصاویر توضیح داده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که درباره‌ی مفهوم پیام، موضوع جدیدی را نقاشی کنند یا چند جمله‌ای بنویسند. این امر زمینه‌ی خلاقیت آن‌ها را فراهم می‌آورد. نباید از آن‌ها انتظار پاسخ مشخصی را داشت، بلکه هر مطلب مناسبی را بیان کنند، می‌تواند به نوعی پاسخ مطلوب باشد. از این رو، باید پاسخ را پذیرفت و آن‌ها را تشویق کرد.

۸- از فرزندتان بخواهید داستان‌های کتاب را که برای ایجاد انس و علاقه بیشتر به قرآن و فهم و درک مفاهیم آن است، از روی کتاب برای شما بخواند و به کمک تصاویر برای شما تعریف کند. این کار علاوه بر آموزش قرآن، موجب تقویت مهارت‌های خواندن و گفتن در زبان فارسی نیز می‌شود.

۹- اگر شما با روش‌های آموزش روخوانی قرآن آشنایی دارید، از کتاب درسی پیشی نگیرید و هیچ قاعده‌ای را علاوه بر آن چه در کتاب آمده است به او نیاموزید. به یاری خداوند، این آموزش در پایه‌های بعد با نظم خاصی پیش رفته و کامل خواهد شد.

۱۰- به یاد داشته باشید هیچ‌وقت بر کودک خود سخت نگیرید، بلکه موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاحظت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

بخش دوم



روش آموزش هر درس

آموزش آیات ۱ تا ۵ سوره ی بقره

اهداف

- ۱- توانایی خواندن آیات ۱ تا ۵ سوره ی بقره
- ۲- تقویت علاقه به خواندن زیبای این آیات از طریق گوش دادن به نوار
- ۳- آشنایی با حروف مقطعه و توانایی خواندن صحیح این حروف
- ۴- آشنایی با معنای برخی از کلمات و عبارات ساده ی قرآنی
- ۵- آشنایی با این پیام که قرآن بهترین هدایت کننده است.
- ۶- آشنایی با رسم الخط قرآن کامل
- ۷- توانایی نسبی خواندن آیات ۱ تا ۱۶ سوره ی بقره از روی قرآن کامل

روش آموزش

برای ایجاد انگیزه و آمادگی لازم در دانش آموزان، بهتر است نکاتی را که سال گذشته در آداب خواندن قرآن آموخته اند یادآوری کنید و بحث به گونه ای هدایت شود که با گفت و گو در کلاس، دانش آموزان به موارد زیر اشاره کنند.

۱- بهتر است پیش از خواندن قرآن «أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» و «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» بگوییم.

۲- تمیز و پاکیزه باشیم و پیش از خواندن قرآن حتی الامکان وضو بگیریم.

۳- در بین خواندن قرآن، حرف نزنیم و ساکت باشیم.

آموزگار گرامی سعی کنید با بهره گیری از شیوه های جذاب و متنوع، کلاس قرآن با شادی و نشاط و فعالیت هرچه بیشتر دانش آموزان همراه شود تا در ایجاد انس و علاقه ی دانش آموزان به قرآن کریم مؤثرتر باشد. این درس، در سه جلسه به شرح زیر، تدریس و ارزش یابی می شود.

جلسه ی اول

آموزش آیات ۱ تا ۵ سوره ی بقره و آموزش حروف مقطعه

۱- **پیش خوانی آیات درس:** به دانش آموزان فرصت کوتاهی بدهید تا درس را آهسته برای خود، به صورت انفرادی بخوانند.

۲- **روخوانی آیات درس:** هر دانش آموز، یک سطر از آیات درس را می خواند و دیگران خط می برند،

کلمه‌ی «الم» را بزرگ روی تخته نوشته و از دانش‌آموزان بخواهید آن را بخوانند. ممکن است دانش‌آموزان این کلمه را به شکل‌های مختلفی مانند: «آلم، اَلْم و ...» بخوانند.

اینک درحالی که به حرف «ا» اشاره می‌کنید از دانش‌آموزان، اسم الفبایی آن را بپرسید. آن‌ها پاسخ می‌دهند «الف». این پرسش را در مورد حرف «ل» و «م» نیز تکرار کنید تا پاسخ دهند «لام» و «میم». آن‌گاه توجه دانش‌آموزان را جلب کنید که این کلمه را با اسم الفبایی هریک از حروف آن می‌خوانیم. بچه‌ها، یک بار دیگر این کلمه را به صورت دسته‌جمعی بخوانید. دانش‌آموزان می‌خوانند: الف، لام، میم

سپس برای دانش‌آموزان بیان کنید که در آغاز ۲۹ سوره‌ی قرآن کریم کلماتی آمده است که دارای یک یا چند حرف بدون حرکت هستند، به این گونه کلمات، حروف مقطعه می‌گویند و آن را با اسم الفبایی هریک از حروفشان می‌خوانند.

دو نمونه‌ی دیگر از حروف مقطعه، مانند «ن» و «طسم» را روی تخته بنویسید و از دانش‌آموزان بخواهید آن‌ها را بخوانند.

اینک چهار حرف «ح، ر، ه، ی» را جدا جدا بنویسید و از دانش‌آموزان بخواهید اسم الفبایی هریک را بگویند. آن‌ها می‌گویند «ح، ر، ه، ی» سپس بگویید اسم قرآنی این حروف «ح، ر، ه، ی» است. هرگاه یکی از این‌ها در حروف مقطعه بیاید، آن را با اسم قرآنی‌اش می‌خوانیم. در ادامه، دو نمونه‌ی دیگر از حروف مقطعه، مانند «طه» و «حم» را روی تخته بنویسید تا بچه‌ها آن را بخوانند.

سپس از دانش‌آموزان بخواهید کتاب خود را باز کنند و حروف مقطعه را از ۱ تا ۶ بخوانند.

توجه دانش‌آموزان را به این نکته جلب کنید که حرف «ع» را به صورت «عَیْن» تلفظ کنند؛ یعنی «ع» را با فته ادا کنند.

تذکر

۱- از توضیحات اضافی درباره‌ی حروف مقطعه بپرهیزید. آن‌چه که در این قسمت اهمیت دارد، صحیح خواندن این حروف است. در ارزش‌یابی نیز از تعریف و برخی از ویژگی‌های این حروف پرسش نمی‌شود؛ بلکه تنها کافی است دانش‌آموزان این حروف را به طور صحیح با نام الفبایی هرکدام بخوانند.

۲- همان‌طور که می‌دانید از کلاس چهارم، ترجمه‌ی آیات هر درس در زیر آیات نوشته شده است. این امر به منظور آشنایی بیش‌تر دانش‌آموزان با مفاهیم قرآنی و تقویت علاقه‌ی ایشان به یادگیری قرآن کریم است.

ترجمه‌ی آیات برای مطالعه‌ی آزاد است و نیازی نیست که دانش‌آموزان آن‌ها را حفظ کنند. از این‌رو، یادگیری ترجمه‌ی آیات الزامی نیست و عدم یادگیری آن، منجر به کسر نمره در ارزش‌یابی مستمر یا پایانی نمی‌شود.

جلسه‌ی دوم (کار در کلاس)

الف - پخش قرائت نوار

تمرین اول: قرائت آیات ۱ تا ۵ سوره‌ی بقره را از نوار پخش کنید تا دانش‌آموزان ضمن شنیدن قرائت آیات، از روی کتاب خود خط ببرند و همراه نوار بخوانند.

ب - مفاهیم

به منظور علاقه‌ی بیش‌تر دانش‌آموزان به یادگیری قرآن و فراهم آوردن زمینه‌ی درک و فهم تدریجی معنای عبارات ساده و کوتاه قرآن، دو تمرین در نظر گرفته شده است. این دو تمرین، در گروه‌های دو یا سه نفره‌ی دانش‌آموزان انجام می‌شود. برای دانش‌آموزان توضیح دهید که می‌توانند معنای صحیح کلمات را با استفاده از آموخته‌های قبلی خود، بهره‌گیری از کلمات آشنا و هم‌خانواده در فارسی و جست‌وجوی کلمه‌ی مورد نظر در آیات درس و ترجمه‌ی مربوط به آن حدس بزنند. در صورت نیاز مراجعه به فهرست کلمات آخر کتاب نیز بلامانع است.

تمرین دوم: معنای صحیح کلمات قرآنی را علامت زید *

۱- هُدًى	۲- هدایت	۳- گمراهی
۴- غَیْب	۵- آشکار	۶- نهان
۷- صَلَاة	۸- روزه	۹- نماز
۱۰- رَبِّهِمْ	۱۱- پروردگار	۱۲- پروردگارشان
۱۳- مُفْلِحُونَ	۱۴- افراد باتقوا	۱۵- افراد رستگار

تمرین سوم: معنای عبارات قرآنی را کامل کنید.

۱- تَقْلِيْبًا مِّن رَّبِّهِمْ
 ۲- اَنْزَلْنَا السُّرُورَ
 ۳- اَنْزَلْنَا السُّرُورَ
 ۴- وَ اَنْزَلْنَا السُّرُورَ
 ۵- وَ اَنْزَلْنَا السُّرُورَ
 ۶- وَ اَنْزَلْنَا السُّرُورَ

* دانش‌آموزان هر کلمه را با یک یا دو کلمه از لیست کلمات در کنار خود و با استفاده از ترجمه‌ی آیات درس و خانواده‌ی کلمات فارسی، در صورت نیاز، به فهرست کلمات آخر کتاب مراجعه کنند.

از دانش‌آموزان بخواهید برای یافتن پاسخ هر سؤال، پس از فکر و تلاش شخصی با هم‌گروه خود مشورت کرده و پاسخ خود را در کتاب بنویسند. پس از انجام تمرین توسط گروه‌ها، آن‌گاه هر عبارت همراه با پاسخ آن توسط یک دانش‌آموز خوانده می‌شود و در صورت نیاز، دانش‌آموز دیگری پاسخ داده یا آموزگار دانش‌آموزان را به پاسخ صحیح هدایت می‌کند.

تمرین دوم: به شیوه‌ای که بیان شد دانش‌آموزان معنای صحیح کلمات قرآنی را علامت می‌زنند.

- | | | |
|------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|
| ۱- هُدًى : | <input type="checkbox"/> هدایت | <input type="checkbox"/> گمراهی |
| ۲- غَیْب : | <input type="checkbox"/> آشکار | <input type="checkbox"/> نهان |
| ۳- صَلَاة : | <input type="checkbox"/> روزه | <input type="checkbox"/> نماز |
| ۴- رَبِّهِمْ : | <input type="checkbox"/> پروردگار | <input type="checkbox"/> پروردگارشان |
| ۵- مُفْلِحُونَ : | <input type="checkbox"/> افراد باتقوا | <input type="checkbox"/> افراد رستگار |

مناسب است گاهی در بیان معنای برخی کلمات از دانش‌آموزان درباره‌ی کلمات آشنا و هم‌خانواده‌ی آن‌ها پرسش کرد؛ مثلاً از ایشان پرسید آیا کلمات دیگری که با کلمه‌ی «هُدًى» یا «هدایت» هم‌خانواده باشد می‌شناسید؟ ایشان احتمالاً پاسخ خواهند داد «هادی» یا «مهدی». هم‌چنین می‌توان سؤال کرد کلمه‌ی «صَلَاة» را قبلاً کجا شنیده‌اید؟ تا آن‌ها پاسخ دهند: در اذان و اقامه. این گونه پرسش و پاسخ‌ها می‌تواند موجب جذابیت کلاس، فعال‌شدن و گسترش واژگان و زمینه‌ساز قدرت تفکر دانش‌آموزان گردد. شایان ذکر است این گونه پرسش و پاسخ‌ها باید بسیار کوتاه و مناسب با شرایط ذهنی و توان دانش‌آموزان باشد.

تمرین سوم: دانش‌آموزان ابتدا به صورت انفرادی و سپس با مشورت در گروه، معنای عبارات قرآنی را حدس زده و در کتاب خود می‌نویسند. آن‌گاه مانند تمرین قبل، هر عبارت همراه با ترجمه‌ی آن توسط یک دانش‌آموز خوانده می‌شود و در صورت نیاز تصحیح می‌گردد. توجه کنید که دانش‌آموزان باید در صحیح خواندن عبارات قرآنی دقت کنند و در صورت اشتباه خواندن، به روش صحیح، اشکال آن‌ها برطرف شود. دانش‌آموزان باید بیاموزند که هر جا عبارت قرآنی را می‌خوانند، با دقت و صحیح بخوانند.

آل عمران، ۱۳۶

۱- مَغْفِرَةً مِّن رَّبِّهِمْ

آموزشی از پروردگارشان.

بقره، ۴۳

۲- وَ أَقِمُوا الصَّلَاةَ

و بخوانید نماز را.

بقره، ۴۳

۳- وَ ءَاتُوا الزَّكَاةَ

و بپردازید زکات را.

یونس، ۵۷

۴- وَ هُدًى وَ رَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ

و هدایت و رحمت برای مؤمنان.

تذکر

انجام تمرین‌های مفاهیم در کلاس الزامی است؛ ولی نباید انتظار داشت که دانش‌آموزان لزوماً معنای کلمات و عبارات را به‌خاطر بسپارند. فراگیری این بخش از مطالب، به‌عنوان فعالیت‌های آزاد خارج از کلاس در ارزش‌یابی مستمر آنان منظور می‌شود؛ ولی عدم یادگیری آن‌ها نباید نه در ارزش‌یابی مستمر و نه در ارزش‌یابی پایانی، منجر به کسر نمره‌ای از دانش‌آموزان گردد.

آموزش پیام قرآنی

از یک یا دو دانش‌آموز می‌خواهیم پیام قرآنی و ترجمه‌ی آن را برای کلاس بخوانند. آن‌گاه دانش‌آموزان به کمک تصویر و توضیحی که در زیر این تصویر آمده است در گروه‌های دو یا سه‌نفره با یکدیگر گفت‌وگو و مشورت کرده، سپس نظر خود را درباره‌ی پیام و مصادیق آن در زندگی برای کلاس بیان کنند. قابل ذکر است که ویژگی مهم «نور» و «روشنایی» این است که ما به وسیله‌ی آن، راه را از چاه تشخیص می‌دهیم. قرآن نیز کتاب هدایت خداست که راه درست زندگی را به ما نشان می‌دهد.



تمرین روخوانی با خط قرآن کامل

همان طور که می‌دانید مهم‌ترین هدف آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی کسب توانایی دانش‌آموزان در خواندن قرآن کریم است. هرچند آیات کتاب درسی، قسمت‌هایی از مصحف شریف است، ولی دانش‌آموزان مصحف کامل را مصداق واقعی قرآن کریم می‌دانند. در پایه‌ی پنجم ابتدایی در کتاب آموزش قرآنی تدابیری اندیشیده شده است تا به تدریج، دانش‌آموزان با قرآن کامل آشنا شوند و بتوانند آیات شریف را از روی آن بخوانند. این فعالیت علاوه بر آن که زمینه‌ساز دست‌یابی به مهم‌ترین هدف آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی است، فواید دیگری نیز دارد که به اهم آن‌ها اشاره می‌شود:

- ۱- اعتماد به نفس دانش‌آموزان در خواندن قرآن از روی مصحف کامل افزایش می‌یابد.
 - ۲- دانش‌آموزان با خواندن قرآن از روی مصحف کامل، احساس موفقیت کرده و مطمئن می‌شوند که تلاش آن‌ها در دوره‌ی ابتدایی به توانایی خواندن قرآن کامل منجر شده است.
 - ۳- دانش‌آموزان به‌طور نسبی با تفاوت‌های مهم خط قرآن کامل با خط آیات در کتاب درسی آشنا می‌شوند. این امر به آن‌ها کمک می‌کند تا بتوانند قرآن را از روی مصحف‌های مختلف بهتر بخوانند. برای دست‌یابی به این هدف مهم، دو فعالیت خاص در کتاب آموزش قرآن این پایه‌ی تحصیلی پیش‌بینی شده است. اول، آن که آیات هر درس همراه با آیات دیگری که در یک یا دو صفحه‌ی قرآن کامل آمده، در پایان هر درس آورده شده است. دوم، آن که از درس پنجم به بعد یک درس در میان یک جلسه‌ی آموزش به تمرین خواندن قرآن از روی مصحف کامل اختصاص داده شده است. توضیح چگونگی انجام این فعالیت در درس پنجم به تفصیل خواهد آمد.
- همان‌طور که گفته شد در پایان هر درس، یک یا دو صفحه از قرآن کامل آمده است. از دانش‌آموزان بخواهید که در ضمن انجام تمرین آخر «انس با قرآن در خانه» آیات شریف را از روی این صفحات خوانده و تمرین کنند.

مناسب است در این درس و در صورت لزوم در درس‌های آینده اول، ارزش و پاداش خواندن روزانه‌ی قرآن را برای دانش‌آموزان بیان کنید و دوم برخی تفاوت‌های رسم الخط قرآن کامل با خط آیات در کتاب درسی را برای دانش‌آموزان توضیح دهید. بهتر است برای آمادگی بیش‌تر دانش‌آموزان، یادآور شوند همان‌طور که از خط تحریری با خط کتابی تفاوت‌هایی وجود دارد و یا این که یک حرف به چند گونه نوشته می‌شود^۱، در قرآن کریم نیز گاهی کلمات به چند گونه نوشته می‌شود، ولی همه یکسان تلفظ می‌شوند. برخی از این تفاوت‌ها در صفحه‌ی مربوط در همین درس آمده است.

این موارد را از روی کتاب برای دانش‌آموزان توضیح دهید.

در پایان جلسه‌ی دوم انجام تکالیف «انس با قرآن در خانه» به ویژه تمرین آخر را به دانش‌آموزان متذکر

شوید.

۱- برخی از نمونه‌های این تفاوت عبارت‌اند از: سخن ← سخن، مریم ← مریم، بجه‌ها ← بجه‌ها.

جلسه‌ی سوم (انس با قرآن در خانه)

تمرین‌های انس با قرآن در خانه که قبلاً توسط دانش‌آموزان انجام شده است، در کلاس بررسی می‌شود. دانش‌آموزانی که تکلیف خود را به خوبی انجام داده‌اند تشویق شده و امتیاز می‌گیرند و دانش‌آموزی که تکلیف را به خوبی انجام نداده است با برخورد و تدبیر مناسب باید متوجه کم‌کاری و اشتباه خود شده و به انجام تکلیف در جلسات بعد ترغیب شود.

تمرین اول: از هر دانش‌آموز بخواهید یک یا دو سطر از آیات درس را با صدای بلند و حتی الامکان شبیه نوار قرائت کند. میزان توانایی دانش‌آموزان را ارزیابی و در دفتر کلاس ثبت کنید.

همان‌طور که ملاحظه می‌کنید در کتاب دانش‌آموز نوشته شده آیات درس را همراه با ترجمه‌ی آن بخوانند، این فعالیت مربوط به خانه است. بنابراین، نیازی به خواندن ترجمه‌ها در کلاس نیست.

تمرین دوم: از هر دانش‌آموز بخواهید آیات قرآنی این تمرین را با صدای بلند بخواند؛ سپس میزان توانایی دانش‌آموزان را ارزیابی و در دفتر کلاس ثبت کنید. ترجمه‌ی آیات این تمرین نوشته شده است که صرفاً جهت استفاده‌ی آموزگار محترم می‌باشد و نیازی نیست دانش‌آموزان ترجمه‌ی این آیات را بدانند.

ص، ۱

۱- ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ
صاد، سوگند به قرآن دارای یاد و پند (پندآموز)

۲- طس تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ * هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ نمل، ۱ و ۲

طاسین، این آیات قرآن و کتاب روشن است * هدایت و بشارت برای مؤمنان

تمرین سوم: در پایان هر درس، برخی از صفحه‌های قرآن کریم متناسب با آیات آن درس آمده است که علاوه بر تقویت مهارت روخوانی در دانش‌آموزان، آنان را بیش از پیش به انجام یک سنت اسلامی، علاقه‌مند می‌سازد. در این تمرین آیات ۱ تا ۱۶ سوره‌ی بقره در پایان درس آمده که از هر دانش‌آموز بخواهید یک یا دو سطر از آیات را با صدای بلند بخواند و سایرین از روی کتاب خود خط ببرند تا با خط قرآن کامل نیز آشنا شوند. دانش‌آموزان این صفحه‌ی قرآنی را به میزانی که در وقت مقرر کلاس مقدور است تمرین کرده و در کلاس می‌خوانند. این کار، حسن اعتماد به نفس دانش‌آموزان را تقویت کرده و باور می‌کنند که تلاش چندساله‌ی آن‌ها به توانایی خواندن قرآن منجر شده است.

